

Avvika vackert

[nggallery id=139]

En kropp utan armar eller ben. En äldre kvinna utan kläder. Vad är vackert, vad är fult? Till vilken perfektion bör var och en forma sin egen kropp?

Text: Mattias Hagberg | Bild: Malin Bernt | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 4 2010](#)

Det var en sensation. När den brittiske konstnären Marc Quinns väldiga marmorstaty avtäcktes på Trafalgar Square i London 2005 skapade den en storm av känslor från såväl kritiker som allmänhet. Som konstverk var det egentligen en extremt konventionell skapelse; en människa avbildad i italiensk marmor efter modell från klassiska statyer. Men det var inte tekniken, själva hantverket, som rörde upp känslorna hos britterna, det var personen som Marc Quinn avbildat – Alison Lapper, en gravid kvinna i fyrtioårsåldern, född utan armar och med två korta stumpar till ben.

Ganska snart utkristalliserades två läger i debatten om Marc Quinns konstverk. Å ena sidan de som menade att Alison Lapper var en hjälte och en förebild, å andra sidan de som menade att konstverket enbart var effektsökeri och att Marc Quinn profiterade på Alison Lappers funktionshinder.

Men hur man än ser på Marc Quinns konstverk så är det uppenbart att en kropp som anses avvikande fortfarande väcker starka känslor och skapar debatt. Hade Marc Quinn valt att avbilda en kvinna eller man med en kropp som allmänheten och kritikerna ansåg normal hade hans konstverk som mest framstått som en kitschig parodi på klassisk konst, inget annat.

Alison Lapper Pregnant, som Marc Quinns konstverk heter, är bara ett exempel på ett växande intresse för kroppar, framför allt avvikande kroppar, bland samtida konstnärer. Detta märks i konstnärskap som Nathalie Djurbergs, Magnus Wallins, Marc

Quinns och John Isaacs, för att nämna några, och i aktuella böcker som *Body In Contemporary Art*, *The Disabled Body in Contemporary Art* och *Disability Aesthetics*.

Utvecklingen har gått så långt att den kände konstteoretikern Tobin Siebers menar att den avvikande kroppen är själva fundamentet för den samtida konsten. Det är genom att avbilda, uppmärksamma och ständigt lyfta fram det fula, det defekta, det skadade, det deformerade som samtidskonsten, enligt Tobin Siebers, kan säga något väsentligt om våra liv och den värld vi lever i.

Men vad är det då vi kan lära oss? Vad är det som samtida konstnärer kan avtäcka genom att fokusera på det "avvikande", förutom att en "defekt kropp" skapar uppmärksamhet?

Vi lever i en tid som är besatt av den perfekta kroppen. Varje dag låter allt fler kvinnor och män plastikkirurgin förverkliga deras drömmar om den perfekta kroppen, samtidigt som media fylls med rapporter om de senaste bantningskurerna och reklamen översköljer oss med budskapet om hur en vacker man eller kvinna skall se ut.

Våra kroppar är inte längre vad de än gång var. I dag är de allt oftare föremål för vår vilja att omskapa och förbättra oss själva.

Den brittiske psykoanalytikern och författaren Susie Orbach menar i den uppmärksammade boken *Bodies* att kroppen har blivit ett individuellt livsstilsprojekt. Genom att omforma våra kroppar enligt de rådande normer som reklam och media sprider över samhället, visar vi vilka vi är och var vi hör hemma. Att vara smal, vältränad och frisk har blivit ett tecken på vår förmåga som människor, skriver Susie Orbach. Och tvärt om, den som är tjock, otränad och på något sätt nedsatt i sin funktion signalerar också att han eller hon inte förmår att leva upp till tidens krav. Kroppen har med andra ord blivit moral. Den som visar upp en "perfekt" kropp och en "perfekt" hälsa blir i dagens värld också betraktad som en intelligent, framgångsrik och allmänt sympatisk person. Medan den som inte lever upp till samtidens höga krav på utseende framstår som

ointelligent, oförmögen och i värsta fall osympatisk.

Samtidigt har kroppen lösgjorts från biologin. Den moderna kroppen är på många sätt en "virtuell" kropp; den är evigt ung, evigt frisk och evigt vacker.

I populärkultur och reklam, men även i yrkeslivet, är detta smärtsamt tydligt. Människor med "avvikande" kroppar syns aldrig i populärkultur eller i marknadsföring och i arbetslivet får personer med funktionshinder allt svårare att göra sig gällande. Det är ett välkänt faktum att arbetsgivare systematiskt, om än inte medvetet, väljer bort människor med kroppar som avviker från normen; till exempel överviktiga och funktionshindrade.

I dagens samhälle har den biologiska kroppen blivit den avvikande kroppen – den kropp som åldras, drabbas av sjukdom, avviker från det perfekta och symmetriska idealet – det vill säga, den verkliga kroppen – inte den virtuella.

Bläddrar man genom några utställningskataloger från de senaste åren eller några översiktsverk över den samtida konsten snubblar man snabbt över fotografier, skulpturer eller målningar av "vanliga" nakna människor. Bara genom att avbilda en person rakt upp och ner som han eller hon ser ut, kan en konstnär säga något om vår samtid som känns så relevant, så viktigt, att det betraktas som stor konst.

När den tyska fotografen Melanie Manchot för tio år sedan vände sin kamera mot sin egen mor och tog några vackert komponerade bilder av henne i bar överkropp slog hon genast an en känslig sträng. Bara genom att fotografera en äldre kvinna utan kläder rörde hon vid samhällets djupaste föreställningar om vad som får visas och inte visas.

För att inte tala om de känslor som Nathalie Djurberg, den internationellt mest uppmärksammade svenska konstnären just nu, väckt med sina groteska, perversa och djupt kroppsliga leranimationer.

Den tyske filosofen Theodor Adorno påpekade en gång att konstens främsta uppgift är att uttrycka det undanträngda,

allt det där vi inte riktigt vill kännas vid, allt det där vi blundar inför eller låtsas att vi inte ser. På få områden känns det påpekandet så relevant som när det gäller vårt förhållande till det kroppsliga. Sanningen är ju att vi alla är mer eller mindre funktionshindrade. Vi är alla biologiska kroppar som föds, åldras och dör. Det var en tanke som dominerade det västerländska tänkandet fram till upplysningen. Sedan dess har den tanken gradvis ersatts av föreställningen om vissa människor som normala och andra som onormala. Vi har med andra ord skapat ett samhälle som blundar inför vår naturliga kroppslighet. I stället målar vi upp en bild av verkligheten där vissa människor tyngs av sina kroppar medan resten av mänskligheten svävar som andar över världen. Det är en bild av verkligheten som lägger grunden för möjligheten att tala om hela grupper av människor som avvikande, funktionshindrade, medan andra kan kalla sig normala.

I just den falska föreställningen rotar alltså några av samtidens mest intressanta konstnärer. Det är ett viktigt arbete som kan osäkra våra allt mer ingrodda föreställningar om vad som är vackert och fult, normalt och onormalt, perfekt och defekt. Men det är också ett arbete som kan skapa en djupare förståelse för det faktum att vi alla i grund och botten är biologiska varelser med ett spektrum av brister. Vi är i någon mån alla avvikande och funktionshindrade, det beror bara på vad man väljer att fokusera.

mattias.hagberg@textverk.se

Bilder ur fotoutställningen Våga synas av Malin Bernt och Kjell B Persson.

Läs vidare

Camilla Flodin, Att uttrycka det undanträngda, 2009.

Ann Millett-Gallant, The Disabled Body in Contemporary Art, 2010.

Susie Orbach, Bodies, 2009.

Sally O'Reilly, The Body in Contemporary art, 2010.

Tobin Siebers, Disability Aesthetics, 2010.